

Denne fil er downloadet fra
Danmarks Tekniske Kulturarv
www.tekniskkulturarv.dk

Danmarks Tekniske Kulturarv drives af DTU Bibliotek og indeholder scannede bøger og fotografier fra bibliotekets historiske samling.

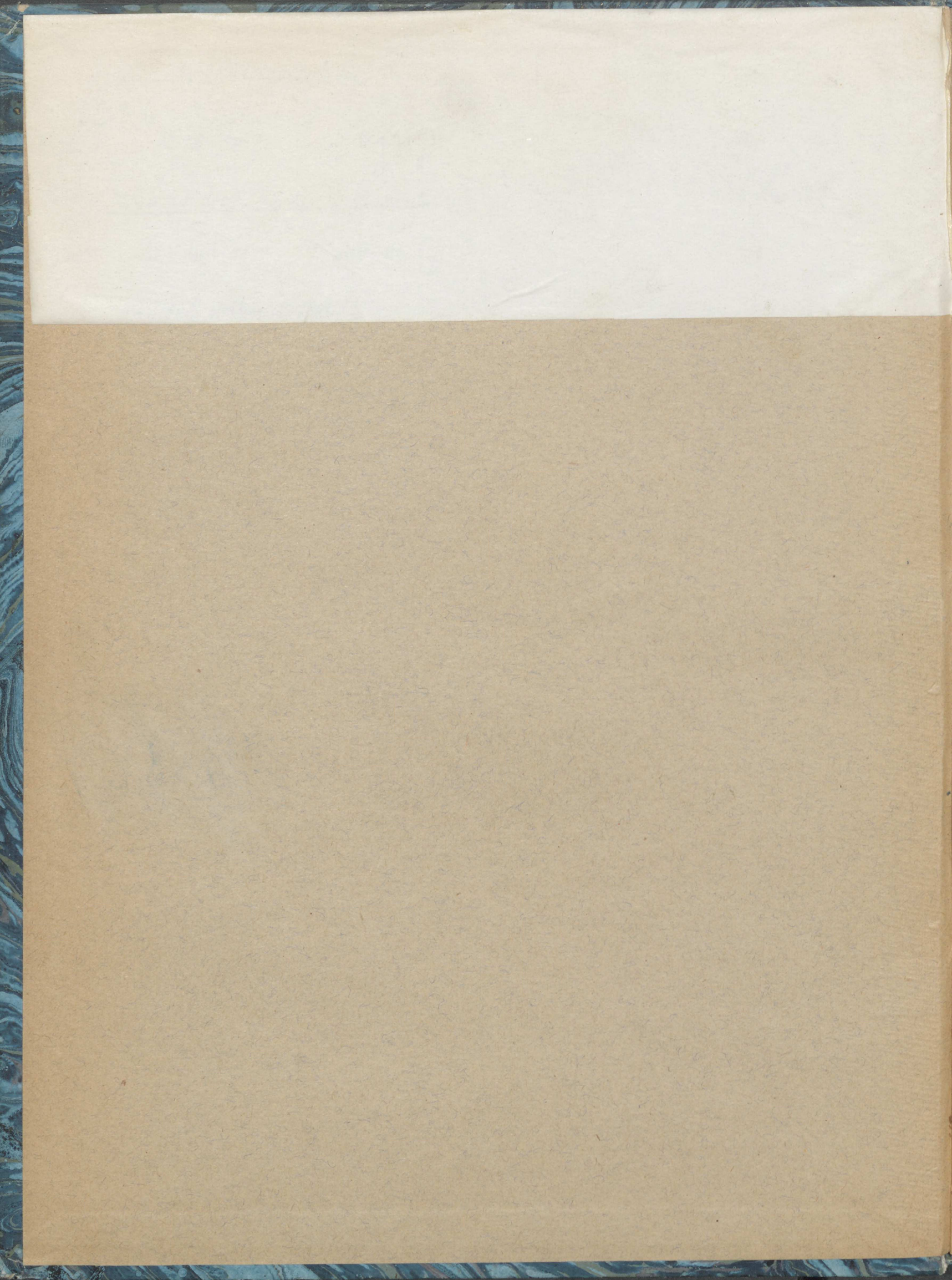
Rettigheder

Du kan læse mere om, hvordan du må bruge filen, på *www.tekniskkulturarv.dk/about*

Er du i tvivl om brug af værker, bøger, fotografier og tekster fra siden, er du velkommen til at sende en mail til *tekniskkulturarv@dtu.dk*

C. Nyrop
—
Hvad var en
Skinder?

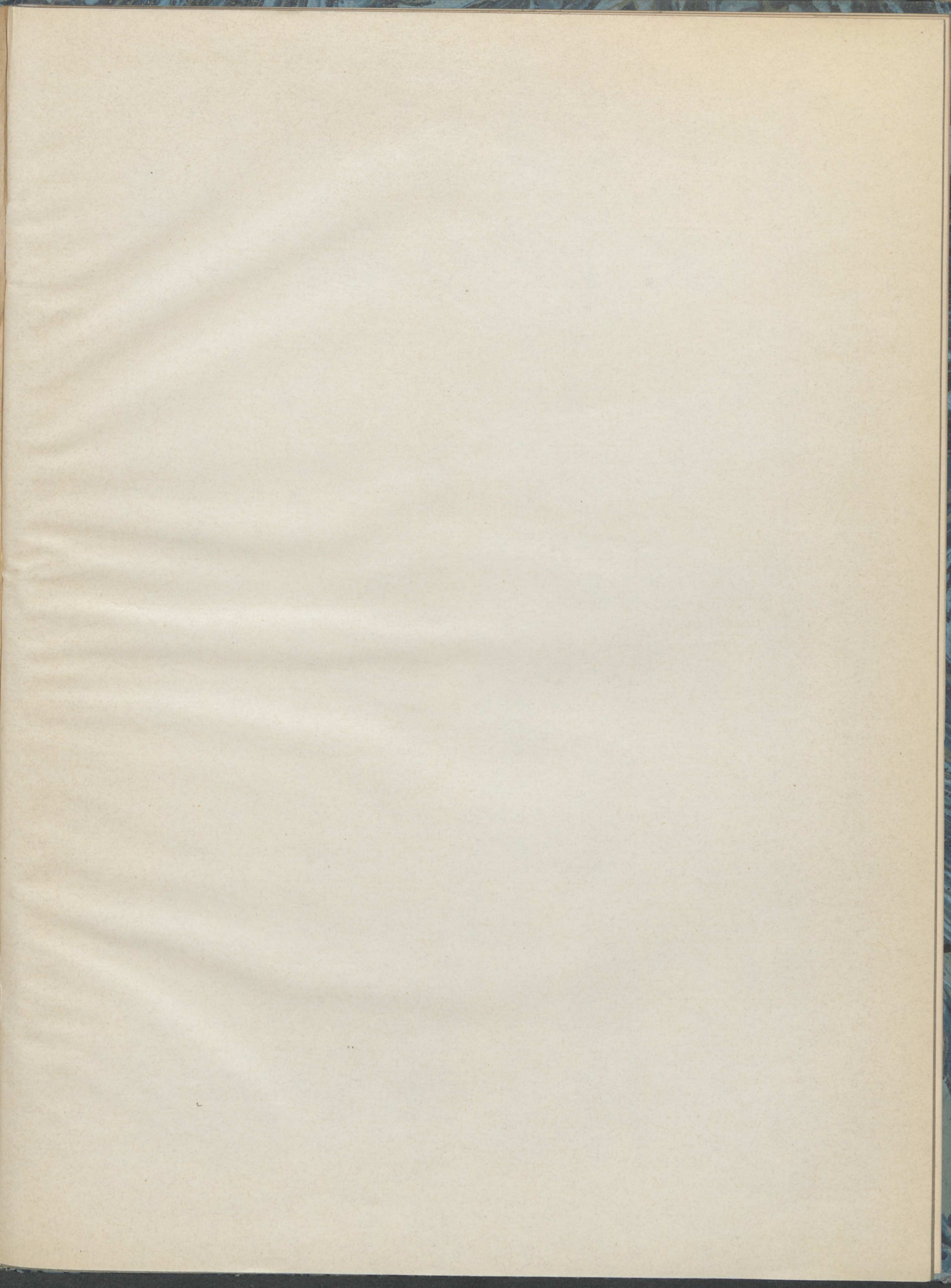

gl.

S. 1.

338.6(489) Myr

1903.

Hr. Arkivar G. Kringsboch

Meddelelse af Tek

fra C. Nyrop

HVAD VAR EN SKINDER?

NOGLE BEMÆRKNINGER

AF

C. NYROP

SÆRTRYK AF TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

KJØBENHAVN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE

1903

22 MAI 1358

3810

HVAD VAR EN SKINDER?

HVAD VAR EN SKINDER?

NOGLE BEMÆRKNINGER

AF

C. NYROP

SÆRTRYK AF TIDSSKRIFT FOR INDUSTRI

DANMARKS TEKNISKE BIBLIOTEK

KJØBENHAVN

TRYKT HOS NIELSEN & LYDICHE

1903

NÆRVÆRENDE lille Skrift er foranlediget ved Arkivassistent H. C. Roedes Artikel i December-Heftet af »Tidsskrift for Industri« 1902 (S. 270 flg.) om Skindberederlavene i Kjøbenhavn. Strax da den fremkom, nedskrev jeg de efterfølgende Bemærkninger, som ogsaa strax bleve satte til Optagelse i Januar-Heftet for i Aar af det nævnte Tidsskrift, men Pladshensyn have gjort, at de først fremkomme nu (Februar-Heftet).

Som jeg alt i min Artikel om Skomagerne i »Dania« (1901, S. 199) har gjort opmærksom paa, findes der i Jærtegnberetningerne fra Erik Plovpenning's Grav i Ringsted en Meddelelse, hvori nogle Skindarbejdere spille en Rolle. En »Skindmager« er et af Vidnerne til den syge Ystad-Skomagerdreng's mirakuløse Helbredelse. Texten i H. Olrik's »Danske Helgeners Levned« (S. 390—91) er imidlertid kun en Oversættelse, men da Professor Olrik velvilligt har meddelt mig, at Skindmageren i den latinske Originaltext kaldes »pellifex«, er Konstellationen »sutor« og »pellifex« (Suder og Skinder), som kjendes fra Slesvigs gamle Stadsret, ogsaa tilstede her. Og jeg vil i denne Sammenhæng heller ikke lade uomtalt, at Artiklen »skinnari« i anden Udgave af Fritzner's »Ordbog over det gamle norske Sprog« oplyser, at den samme Person i to forskjellige Haandskrifter afvexlende kaldes »skinnari« og »sutari« (Harald Haarderaades Saga, Morkin-skinna, Kra. 1867, S. 93; Flateyrbok, III, Kra. 1868, S. 417). Dette er dog maaske kun en Tilfældighed. Men ogsaa Skinderens og Suderens Haandværk kunne jo oprindeligt have været eet. Sikkert er det, at Skomagerne endog langt ned i Tiden selv beredte deres Skind.

Da jeg ikke i »Tidsskrift for Industri« vilde besvære mine Bemærkninger med et udførligt Henvisningsapparat, medtog jeg dér kun det i saa Henseende absolut Nødvendige. Hvad der herefter blev udeladt, findes nedenfor S. 15.

Den 1. Marts 1903.

C. NYROP.

DREJER Frants Schuldt i Nykjøbing paa Falster skjældte 1691 Byens Borger- eller Kjøbmandslav ud for et Skinderlav. Det skete efter et Gilde paa Raadhuset. Men derfor var Brøden lige stor. Drejeren stævnedes for Retten, og efter Dommen, der fældedes, maatte han ikke alene bøde en Del Penge, men ogsaa for Fremtiden »entholde« sig fra Lavet.

Ordet Skinder, som vi forøvrigt den Dag idag have i Skindergade, lød ikke godt i Datidens Ører, og det kan forstaas. Paa en underlig Maade var det allerede godt og vel hundrede Aar før blevet blandet sammen med Ordet »Kjeltring« (dog vist kun i dette Ords Betydning af paatrængende Trygler*), og det brugtes desuden synonymt med Blodsuger, Aagerkarl. Paa Tysk fandtes Ordet »Schinder«, der oprindeligt betyder Kreaturflaer, Rakker. Derfra stammede Ulykken. I »Grevens og Friherrens Komædie« fra Kristian V's Tid nævnes som særlig lave og foragtelige Bestillinger »en Kjedelflikker, en Kobler, en Skinder, en Gilder«.

Det var, som havde man glemt, at det oprindeligt gode danske Ord havde været Navnet paa en Haandværker og det endda en betydelig Haandværker. Det attende Aarhundrede igjennem blev Skinderen væsentlig kun erindret, fordi Kristian V's danske Lov i en af sine Artikler (3-13-23) nævner ham mellem de mindre betydende Haandværkere, der maatte bo paa Landet, som til Exempel Skrædere, der sy Vadmel, og Skomagere, der sy Bøndersko. Og muligvis er det endda en ren Tilfældighed, at han er kommen med her. I Recesserne fra 1537 til 1558 nævnes Skinderne oftere paa denne Maade, men aldrig i de samtidige Land-Skattebreve, hvor derimod de ovenfor nævnte »Kjeltringer« vise sig, og da den store Kommerce-Forordning af 16 April 1681 udkom, vare de helt udeladte i

*) F. Dyrhund: Tatere og Natmandsfolk.

den, sikkert fordi deres Betydning var stærkt synkende. Det er derfor næsten en Overraskelse at træffe dem igjen i den to Aar efter udkommende Kristian V's Lov, og nu viser det sig da ogsaa Gang efter Gang, at man ikke ret vidste, hvad en Skinder var. 1720 og 1733 forbydes det nogle Fellberedere at bo paa Landet i Jylland, da de ikke vare Skindere, og derefter bestemmes Skinder endog gjentagne Gange just som — Fellbereder. Hr. Arkivassistent H. C. Roede henviser i sin dygtige Artikel om Skindberederlavene i Kjøbenhavn (forr. Aarg. S. 270) til to Tilfælde henholdsvis fra 1750 og 1794. Han kunde ogsaa have henvist til et tredje fra 1768, der godtgjør, at selv en saa fremragende Jurist som Henrik Stampe her var famlende. Ogsaa efter ham maatte der dog ved Skindere forstaas »Haandværkere, der forarbejde og berede raa Huder og Skind, saasom Fellberedere og Garvere«.

Det er først saa sent som 1872, at Dr. F. Dyrhund i sin indholdsrige Bog »Tatere og Natmandsfolk« kommer ind paa en rationel Vej. Han kalder Skinderens Virksomhed »en med Buntmagernes beslægtet og nær forbunden Haandtering«, og nu har Hr. Roede i sin ovennævnte Artikel under Henvisning til Skraaen af 1429 for Skinderne i Malmø gjort opmærksom paa, at den nære Forbindelse bestod i, at de begge arbejdede i Skind med paasiddende Haar.

Hermed er Betydningen af Ordet Skinder dog endnu ikke udtømt. Men før jeg gaar videre ind herpaa, vil jeg stanse ved nogle Bemærkninger af Hr. Roede om to Segl i min Bog »Danske Haandværkerlavs Segl« (Nr. 71 og Nr. 167). Det første af dem er tegnet af Professor Magnus Petersen til en Artikel »De ældste kjøbenhavnske Lavs-Segl« (Tidsskr. f. Kunstind. for 1885) af afdøde Museumsdirektør Dr. Henry Petersen, der læser Indskriften: *tette er buntmageris och snider insele(y) haf(n)*. Det

andet er tegnet af Kunstmaler E. Rondahl, og dets Indskrift er af mig læst som: *tette insele hør til remsnider bonmager i haff(n)*. De findes begge Side om Side med en Række andre københavnske Lavssegl under to Fuldmagter af henholdsvis 1525 og 1542 i Raadhusarkivet (Privilegier Nr. 34 og 45), men intet af dem er helt tydeligt.

Som det var mig, er det nu Hr. Roede paafaldende at se Remsnidere og Buntmagere sammen paa det sidste Segl, der efter Fuldmagternes Text er de københavnske Remsnideres og Pungemageres Segl, og Hr. Roede vil derfor helst forstaa »bonmager« som Pungemager. Derved kommer der ikke alene Overensstemmelse mellem Seglet og Texten, men der sker intet Brud paa den saavel af Hr. Roede som af mig paa pegede store Tvedeling indenfor Skindarbejdernes Kreds, Skindere og Buntmagere paa den ene Side, Remsnidere, Pungemagere, Taskemagere, Sadelmagere m. fl. paa den anden Side. Hertil maa imidlertid siges, at »bonmager«, som der afgjort staar i Seglet, rent sproglig set vel næppe kan gjøres til Pungemager, medens Buntmager ligger lige for. I Kristiern Pedersens Vocabularium 1514 skrives Ordet »bunmager«*).

Hvad der herved særlig tog min Interesse, var, at Indskriften »Remsnider, Buntmager« helt stemmede med det først-

*) »Bunmager« staar som Oversættelse af Ordet *alutarius*. Jeg skal imidlertid ikke tilbageholde, at de latinsk-danske Ordbøger, der benyttedes her i Landet i det sextende og syttende Aarhundrede, ere meget usikre i deres Oversættelser af de paagjældende latinske Gloser, som det her kommer an paa: *alutarius*, *coriarius* og *pellio*. Tage vi saaledes 1. Kristiern Pedersens Vocabularium (1514), 2. Jon Tursens Vocabularius rerum (1561), 3. Henrik Smiths (Fabers) *Libellus vocum Latinarum* (1563) og 4. P. J. Coldings *Etymologicum Latinum* (1622), faa vi følgende Oversættelser for *alutarius*: 1. Bunmager, 2. Remmesnider, 3. »som bereder hvidt Læder«, 4. Skinder, Fellbereder; — for *coriarius*: 1. »som gjør Læder«, 2. Remsnider, 3. »som gjør Læder«, 4. Skinder; — for *pellio*: 1. Skinder, 2. Skinder eller Buntmager, 3. Buntmager, 4. Buntmager, Handskemager, Pungemager. Hvad der forøvrigt her er af Interesse at lægge Mærke til, er, at Ordet Garver slet ikke forekommer; det var endnu ikke kjendt her. Men derom mere ved anden Lejlighed.

nævnte Segls Indskrift »Buntmager og Snider« (det sidste Ord forstaaet som Remsnider). Jeg fulgte her med fuld Tillid den seglkyndige Henry Petersen, skjönt jeg ogsaa her var opmærksom paa, at Seglet efter Fuldmagternes Text brugtes af Københavns Buntmagere og Skindere. Det forundrer mig derfor ikke, at Hr.

Fig. 1. Buntmager og »Snider« (tegnet).

Roede ønsker »snider« læst som »scinder« Dermed var den ønskede Harmoni væsentlig restitueret, og Betydningen af »Bonmager« i det foregaaende Segl stærkt reduceret. Vanskeligheden er imidlertid, at der til den foreslaaede Læsning mangler et Bogstav. I Ordets første Stavelse er der kun tre, som naturligt læses »sni«, men til

Fig. 2. Remsnider og »Bonmager« (tegnet).

»scin« behøves fire. Her maa jeg imidlertid oplyse, at foruden de to Exemplarer af Seglet under Fuldmagterne fra 1525 og 1542 findes der endnu et Exemplar af det under en Hyldingsfuldmagt af 25 Juni 1584 (Rigsarkivet, Hyldinger Pakken 45 Nr. 1), og i dette Exemplar af Seglet, som jeg tidligere er gaaet let henover, kan der muligvis læses »sender«. Skulde dette være rigtigt, saa behøve vi kun at tænke, at Stem-

HVAD VAR EN SKINDER?

pelskjereren, hvad der jo er menneskeligt, har glemt et i, saa have vi Skinderen der.

Fig. 3. Buntmager og »Snider« (fotogr.).

Jeg skal imidlertid ikke indlade mig videre herpaa. Sagen maa sikkert staa hen, indtil der — og det kan jo ske — under et eller andet Dokument findes et paa dette Punkt helt tydeligt Exemplar af Seglet. Men til Oplysning om Sagens nuværende Standpunkt hidsætter jeg i Fig. 1 og 2 Seglene, saaledes som de efter Dhrr. Magnus Petersens og E. Rondahls Tegninger ere trykte i mine »Danske Haandværker-

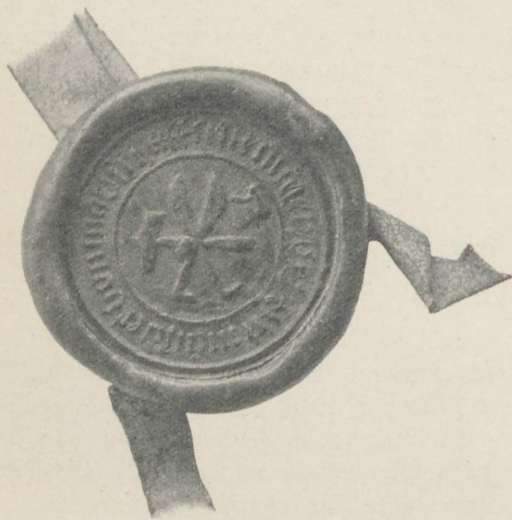

Fig. 4. Remsnider og »Bonmager« (fotogr.).

lavs Segl«, og i Fig. 3 og 4 to fotografiske Gjengivelser af dem, saaledes som de findes under Fuldmagten af 1542 som de for-

mentlig tydeligste. Endelig vil jeg ikke undlade i Fig. 5 og 6 at tilføje Gjengivelser af Seglene, saaledes som de findes mellem de Resenske Tegninger (vgl. Bibl. Uldallske Saml. Fol. Nr. 186, I vol. Tavlen ad S. 528). Det er, som det hurtigt ses, væsentlig frie Digtninger, der selvfølgelig som det Letteste nøje have fulgt Fuldmagttexternes Angivelse af Fagene (jfr. Tidsskr. f. Kunstind. 1899 S. 190 flg.).

Foruden Indskrifterne maa jeg imidlertid endnu omtale den Gisning, som jeg har fremsat i Forbindelse med min Læsning af de her nævnte Segl. Jeg har fremsat som en Tanke, at Tvedelingen Skindere og Buntmagere paa den ene Side, Remsni-

Fig. 5.

Fig. 6.

Resenske Gjengivelser af de to paagjældende Segl.

dere, Pungemagere, Taskemagere, Sadelmagere m. fl. paa den anden Side ikke var en oprindelig Ordning, men at alle Skindarbejdere — Skomagerne fraregnede — fra først havde tilhørt een stor Gruppe muligvis med Navnet Skindere. Og denne Gisning staar og falder ikke med de to Segls Indskrifter.

Da Kong Niels 1134 blev dræbt i Slesvig, er det Byens »sutores et pelliparii«, der faa Skyld for det. I Byens Stadsret fra c. 1200 nævnes først mellem dens Haandværkere »sutores« og »pellifices«, og i Københavns Stadsret fra 1294 fremhæves paa lignende Maade Virksomhederne »sutoria« og »pelliparia«. Det er med andre Ord Suderne (eller Skomagerne) og Skinderne, der her træde os imøde som de eneste Haandværkere, der nævnes paa Skindomraadet. Ti vel betyder »pelliparius« ordret Skindbereder og »pellifex« Skindmager,

men intet af disse Udtryk bruges i de senere Stadsretter, der findes paa baade Latin og Dansk eller kun paa Dansk. Her er det Skomagere og Skindere, der nævnes som eneste Repræsentanter for Skindarbejdere. Og ganske paa samme Maade forekomme de i særlige Forordninger f. Ex. i Erik af Pommerns Forordning af 1422, der bl. A. indskærper, at enhver Haandværker skal blive ved sit Haandværk, ikke at tale om, at de stadig staa Side om Side i f. Ex. Povl Eliesens Svar til Hans Mikkelson (1527) og i Kristiern Pedersens Fortale til det nye Testamente (1531) o. s. v.; her ikke alene som Repræsentanter for Skindarbejderne men for Haandværket i det Hele. Det eneste Sted, hvor Sammenstillingen er en anden, er vistnok i Slesvigs nye (tyske) Stadsret fra omtrent 1400. Her hedder det et Sted »schomakere unde pelsere«, men Pelsene gjengives i en noget senere latinsk Oversættelse igjen ved »pelliones«.

Hvad skal der herefter forstås ved en Skinder? Sikkert først og fremmest en Skindbereder, en Skindmager; Slesvigs »pellifices« skulde, hver Gang Kongen holdt Hof i Byen, give ham et Tusind Skind. Men en Skinder har endnu været noget Mere. En Skinder maa sikkert her i Danmark have udrettet det Samme som en Skinder i Norge og Sverige. Og lige fra Kong Erik Magnussens Retterbod af 1282 om Handel i Bergen til Stokholms Skinders Lavsartikler af 1589 ses det, at Skinderne dér ikke alene beredte Skind men gjorde Skindkjortler. 1282 tales der om Maarskind, Hvidskind og Graaskind samt om Kjortler og Kapper af Lammeskind og Renkalveskind med og uden Hætter, med Foer af Kidskind o. s. v. Og disse Klædningsstykker have sikkert været snart med og snart uden paasiddende Haar; en i Norge brugt Skindkofte, úlpa, synes endda som Regel at have været uden Haar; naar den undertiden forfærdigedes med Haar paa, kaldtes den lodúlpa (R. Kayser: Efterl. Skr., II 2, S. 61). Men hvad enten den har været med eller uden Haar, er den sikkert

bleven forfærdiget af en Skinder. Ti skjönt Skomagerne i Norge den Gang foruden Sko og Støvler ogsaa gjorde Skindhoser, have de næppe gjort Kjortler og Kofter. Og foruden Skomagerne og Skinderne nævnes kun et enkelt Sted Sadelmagerne. Skinderne have ganske sikkert været Tidens betydeligste Haandværkere paa Skindarbejdets Omraade, og det har da sikkert ogsaa været dem, der indtil tilstrækkelige Special-Haandværkere fremtraadte, have fremstillet, hvad Tiden fordrede af Skind- og Læderarbejde.

Underligt vilde det herefter være, om de danske Skindere oprindeligt skulde have været henviste til udelukkende at arbejde i Skind med paasiddende Haar. Hvad Artiklerne af 1429 for Skinderne i Malmø vise, er muligvis kun, at Udviklingen den Gang gik i denne Retning. Det maa ikke overses, at Brødrene i dette Skinderlav have en ubetinget Ret til at bruge »Bederkar«, d. v. s. til at garve; »Bed« betyder Garvelud. Naar de desuden faa en særlig Ret til at gjøre »semst« Læder, og denne Ret kun gives dem, indtil »ther görs et besynnarlikt æmbede aff«, da synes dette at vise, at man er inde paa at ville specialisere Haandværket. Semsberederne skulde danne et særligt Lav. Men Specialiseringen blev ikke gennemført.

Beredningen af semsk Læder vedblev at være hos Skinderne, saaledes som det kan ses af Artiklerne for Skinderne i Kjøge 1541. Og Indledningen til Artiklerne af 1514 for Københavns Remsnidere samt Punge- og Taskemagere er her af Interesse. Af den ses, at disse Haandværkere stærkt klagede over, at Skinderne og Buntmagerne gik dem i Næringen med at gjøre »Barkhandsker, allunede Handsker og sömske Handsker og desligeste med [at gjøre] barked Læder, allunet Læder og sömsk Læder«. Her staa vi overfor Modsætningen mellem Skinderne og Buntmagerne paa den ene Side og de andre Skindarbejdere paa den anden Side, men vi faa tillige Oplysning om, at Skinderne til Trods for de (vistnok nye) Skraaer, de efter Indledningen

havde faaet, ikke holdt sig til, hvad disse Skraaer henviste dem til. Man kommer uvilkaarligt til at tænke paa, at gammel Skik paa disse Omraader ikke er let at ændre, og det har sin Interesse at se, at skjönt Kjøbenhavns Remsnidere, Punge- og Taskemagere efter Artiklerne af 1514 faa Ene-ret til at gjøre de ovenfor nævnte Handsker, nævnes dog i Artiklerne for Kjøbenhavns Buntmagere og Skindere Aaret efter »et Par skallid barkid Handsker« som en af Bestanddelene i Skindernes Mesterstykke. Artiklerne af 1541 for Skinderne i Kjøge give endog disse Ret til at gjøre baade barkede og sömske Handsker, ja forbyder udtrykkeligt Remsniderne at falholde barkede Handsker.

Grænsen er, som det vil ses, noget flydende. Men gennemgaa vi de Mesterstykker, som paabydes i de forskellige Skinderartikler (Odense 1493, Kjøbenhavn 1495 og 1515, Kjøge 1541, Malmø 1547), faa vi alligevel et bestemt Indtryk af, at Skinderne paa denne Tid væsentlig gjorde Skindkjortler til baade Kvinder og Mænd, et Overliv Kvinde-Skindkjortel, en Mandesuben osv. Da Kjøbenhavns Magistrat i Tiden för 1590 satte Prisen paa en Række Haandværkerfrembringelser, sætter den for Skindernes Vedkommende Prisen paa Forfærdigelsen af forskellige Kjorteler af Knæling (Lammeskind), af Uldskind og af Klipskind, samt for Forfærdigelsen af et Par barkede Handsker ligesom for Beredningen af et Uldskind og et Skind af Klippinge. Som Glimt af Skindernes tidligere større Betydning kan det forøvrigt erindres, at det i Artiklerne for Kjøbenhavns Skindere 1495 hedder, at »Ingen skal arbejde Buntmager- eller Skindergjærning i Kjøbenhavn«, uden at han er Medlem af Skinderlavet, og at der i Kjøge 1541 kun maa være een Buntmager men elleve Skindere.

Men Tiderne forandrede sig. Skindkjortlerne gik ud af Brug. Og det er da kun naturligt, at de Haandværkere, der særligt fremstillede saadanne, maatte forsvinde med dem. Det er muligvis et Ud-

slag af denne nedadgaaende Bevægelse, at Kjøbenhavns Skinderlav i 1662 for en be-gaaet Forseelse beordres tiltalt til deres Lavs Forbrydelse. Og det er forsaavidt ganske overraskende, at Stiftamtmanden over Sjællands Stift, Greve Knuth i 1766, da han skrev ind til Kancelliet for at faa en avtentisk Fortolkning af Begrebet Skinder, som sin egen Mening kunde udtale, at der vel rettest ved Skindere burde forstaas »Skrædere, som sy og staffere Skind«. Skindkjortler vare jo en Slags Skræderarbejde, og Forfærdigelsen af Skindklæder besörgedes baade för og senere af Skræderne.

Den af Greve Knuth udtalte Formodning, at Skinderne var en Slags Skindskrædere, blev, som ovenfor nævnt, dog ikke fulgt. I Spørgsmaalet om, hvilke af Datidens Haandværkere den Skinderne til-delte Ret at maatte bo paa Landet kunde tillægges, sejrede Fellberederne og Garverne, skjönt Greve Knuth særlig herimod havde gjort gjældende, at »disse Haandværker ere temmelig betydelige og gjærne kunde undværes for Bønder paa Landet«. Der er nu formentlig ingen Tvivl om, at jo Greve Knuth havde Ret. De gamle Lovbestemmelser, der tillod Skinderne at være Landhaandværkere, havde sikkert ikke tænkt paa Fellberedere og Garvere; disse nyere Haandværk kjendtes ikke den Gang som saadanne*). Og dog er der Noget, der reelt kan tale for, at Afgjørelsen blev, som den blev. Slaar man op i de kjøbenhavnske Fellbereders Artikler af 6te Marts 1686, ses det, at en Fellbereder som Mesterstykke ikke alene skal berede en Del Huder »semmisk«, men ogsaa af dem skal gjøre en Kollert, en Karabinrem, et Degengehæng, to Par Handsker og et Par Strømper. Fellberederen er i Virkeligheden paa flere Punkter Skinderens Efterfølger, og

*) Om Garverne kan ses ovfr. S. 8 Anm. Hvad Fellberederne angaar, kan mærkes, at en »Kongens Fellbereder« Rubbert von Mastrick nævnes 1574. Fellberederne i Assens have næppe haft Lav 1550, skjönt de 1740 selv mene det; at der i deres langt yngre Segl staar 1555, beviser ikke meget.

Fellberederen drager saa Garveren med sig. Forøvrigt vare Skinderne, da Fellberederne fik deres ovennævnte Artikler, endnu ikke helt døde; men disse Artikler have muligvis fremskyndet Døden. De synes at skulle begrænse deres Virkefelt end yderligere, end det allerede var Tilfældet. Til Fordel for Fellberederne hedder det i Artiklernes femte Paragraf, at ingen Handskemager, Pelsmager eller Skinder maa sig understaa semmisk Læder at berede eller allunt Læder paa begge Sider at farve og det istedenfor semsk Læder at sælge.

Naar det ovenfor er sagt, at Fellberederne paa flere Punkter vare Skindernes Arvtagere, kan det have sin Betydning endnu at gjøre opmærksom paa, at Ordet Skinder særlig paa Falster skal være brugt som Benævnelse for dem, der garve og tilberede Skind, d. v. s. for Fellberedere og Garvere. Det meddeles i Molbechs Dansk Dialekt-Lexikon (1841) og i Videnskaberne Selskabs Ordbog (VI, 1848). Og jeg vil da yderligere henlede Opmærksomheden paa Viceinspektør P. Petersens nylig udkomne interessante »Lolland-Falsters Navnebog«. Det ses af den, at Skinder ligesom Suder og Skomager i lange Tider har været brugt som Tilnavn for Bønder paa disse Øer. Det paagjældende Haandværk er selvfølgelig en Gang blevet udøvet paa den vedkommende Bondes Gaard. Atter her er det afgjort Skomagere og Skindere, der træde i Forgrunden. De forekomme ofte, medens Tilnavne som Sadelmager, Remsnider, Handskemager og Lædertoug(er) kun forekomme en enkelt Gang.

Det er Navnene paa saa godt som alle de forskellige Slags Skindarbejdere, der her nævnes paany, og som jeg begyndte med at meddele, at et af dem, det gamle Skinder, ved forskellige Omstændigheder sank ned til at blive et Ukvemsord, saaledes vil jeg nu slutte med at vise, at der er et andet, som paa et bestemt Tidspunkt blev udpeget som et Skjældsord. Jeg faar herved Lejlighed til at berøre et ejendommeligt Forhold, der her kan have nogen Interesse. Det paagjældende Faktum

er, at det 1570 blev vedtaget i de Odense Smedesvendes Lav, at kaldte den ene Broder i Lavet den anden for »Pungesuder« eller med noget andet »Unavn«, skulde han idømmes Bøder.

Pungesuder er sikkert synonymt med Pungemager. Men hvorledes gaar det nu til, at den ene Smedesvend skulde falde paa haanende at give den anden et Skindarbejdernavn? Jo, Forklaringen kan muligvis være den, at da vi fra gammel Tid træffe Skindarbejdere i Lav sammen med Smede, kan dette have ført til, at Udenforstaaende med en vis Haan have ladet, som om de forvekslede Smeden med Skindarbejderen, og dette kan være trængt indenfor Lavets Grænser. Midt i det femtende Aarhundrede ere Remsniderne i Svendborg i Lav med Byens Sværdfege og Guldsmede; 1452 og 1496, som ogsaa senere, høre vi om Remsnidere og Sadelmagere i Odense Smedelav, og 1506 optages Remsniderne og Pungemagerne i Ystads Smedelav.

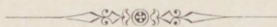
Det er en forunderlig Konstellation. Men skulde Forbindelsen mellem de forskellige Fag ikke kunne ligge i, at flere Smede, f. Ex. Pladeslaaerne, der fremstillede Harnisker, formentlig havde Brug for en hel Del Skindarbejde — ca. 1380 nævnes i Kjøbenhavn en Henrik Pladesuder — og de paagjældende Skindarbejdere have da sluttet sig til dem paa en saadan Maade, at de i alt Fald en Del Steder ere blevne Medlemmer af Smedelavene. Det er, som vi se, særlig Remsniderne, der blive tiltrukne, Skinderne nævnes slet ikke, og Remsnidernes Forbindelse med Smedene synes at have været baade langvarig og intim. Da Magistraten i Viborg 1631 giver Byens Smede Lav, hedder det, at Lavet skal omfatte »alle« Byens Smede, »som ere Guldsmede, Kjedelsmede, Klejnsmede, Grovsmede, Knivsmede, Bøssmagere, Sejrmagere, Sværdfege, Sadelmagere, Remmere, Hattemagere og Tinstøbere«. Remsnidere og Sadelmagere gjøres uden videre til Smede og komme herved i en mærkelig Modsætning til Byens Fellberedere, Bunt-

HVAD VAR EN SKINDER?

magere og Handskemagere, der staa sammen i Fellberederlavet. Men et Sted ere dog ogsaa Fellberederne i Lav sammen med Smedene, nemlig i Aarhus. Her træffe vi imidlertid ogsaa Stenhuggere som Medlemmer, og overfor Lavets herefter stærkt brogede Sæmmensætning har man da gjættet paa, at Foreningspunktet var et helt udvortes Hensyn, nemlig Hensynet til de Afdødes Begravelse, Ligfærden, Ligbæringen.

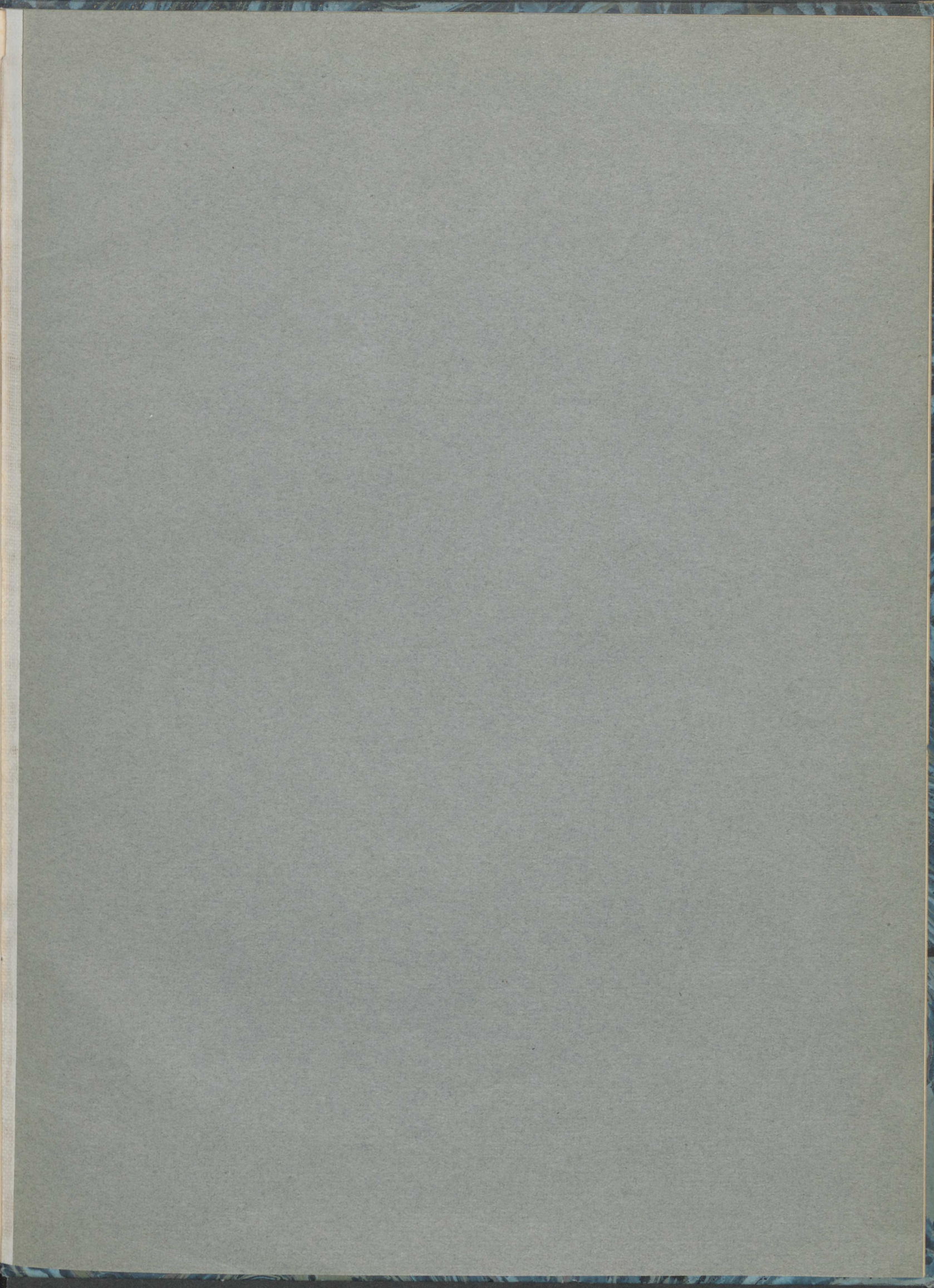
Dette er imidlertid kun en Gissning, ligesom det kun er Gissninger, jeg her har fremsat ikke alene om Forholdet mellem Skindarbejderne og Smedene, men ogsaa paa enkelte Punkter om Skinderne. Det Hele er kun et Forsøg paa om muligt at faa nogen Rede paa et dunkelt Begreb, til hvis rette Forstaaelse det vil være af Interesse at faa yderligere Bidrag. Da jeg i sin

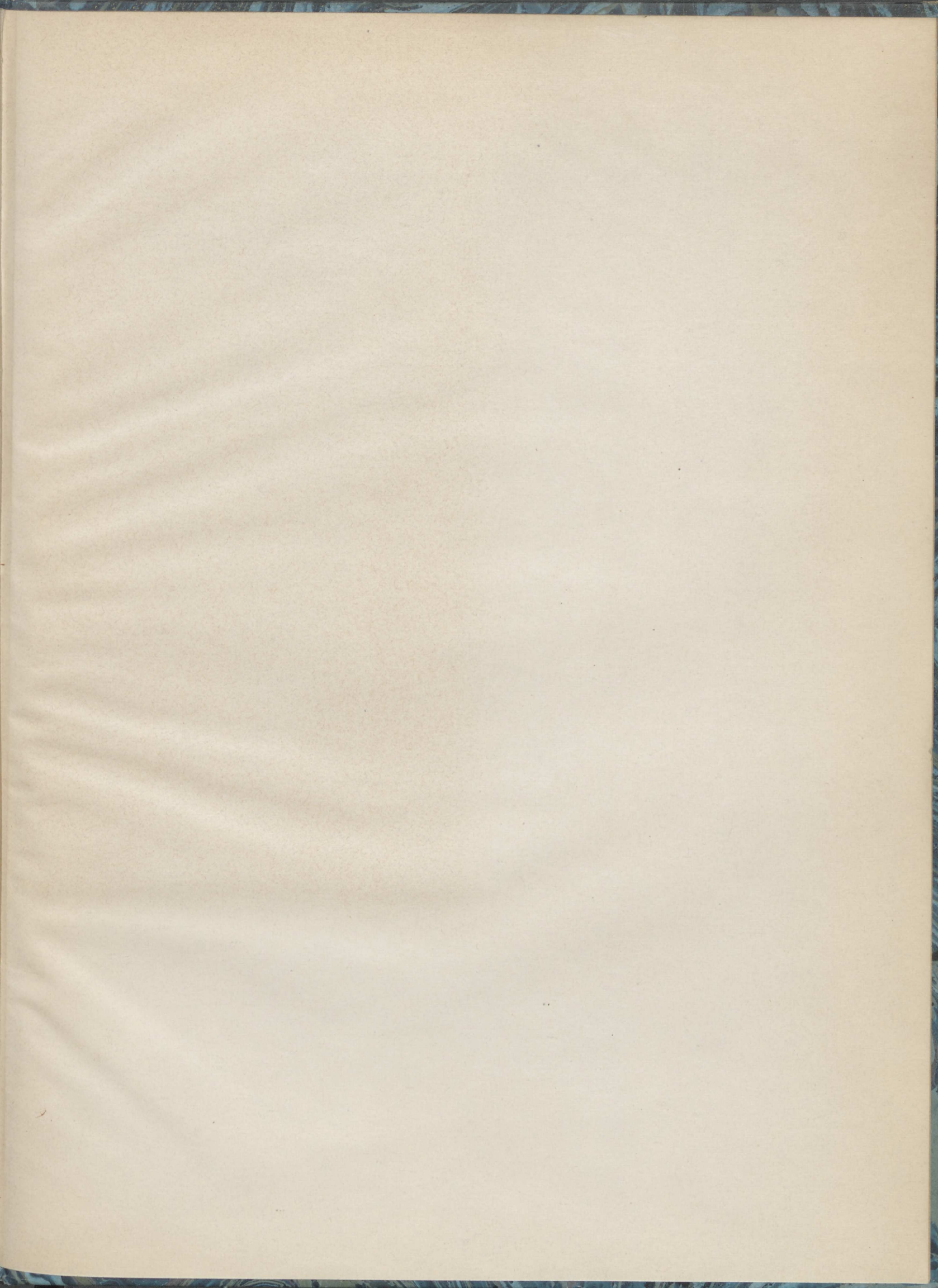
Tid syslede med min lille Bog »Danske Haandværkerlavs Segl«, var Hovedsagen for mig Seglene. Jeg ønskede at samle saa mange Segl som muligt og at gjøre deres ganske betydelige dekorative Indhold tilgængeligt for videre kunstnerisk Komposition. Texten, jeg ledsagede dem med, stød i anden Række. Der kan derfor være Fejl i den, som jeg selv som den Første vil være glad ved at se rettede. Og til Slutning skal jeg da her selv rette en saadan. I min Omtale af Skorstensfejrene gaar jeg ud fra, at disse nyttige, men en Tid saare ringeagtede Medborgere aldrig naaede at faa Lavsret her i Landet. Men det gjorde de dog. Det er mig nu nøje bekjendt, hvorledes det gik til, at de kjøbenhavnske Skorstensfejere saa sent som den 11. Februar 1778 fik Lavsartikler.

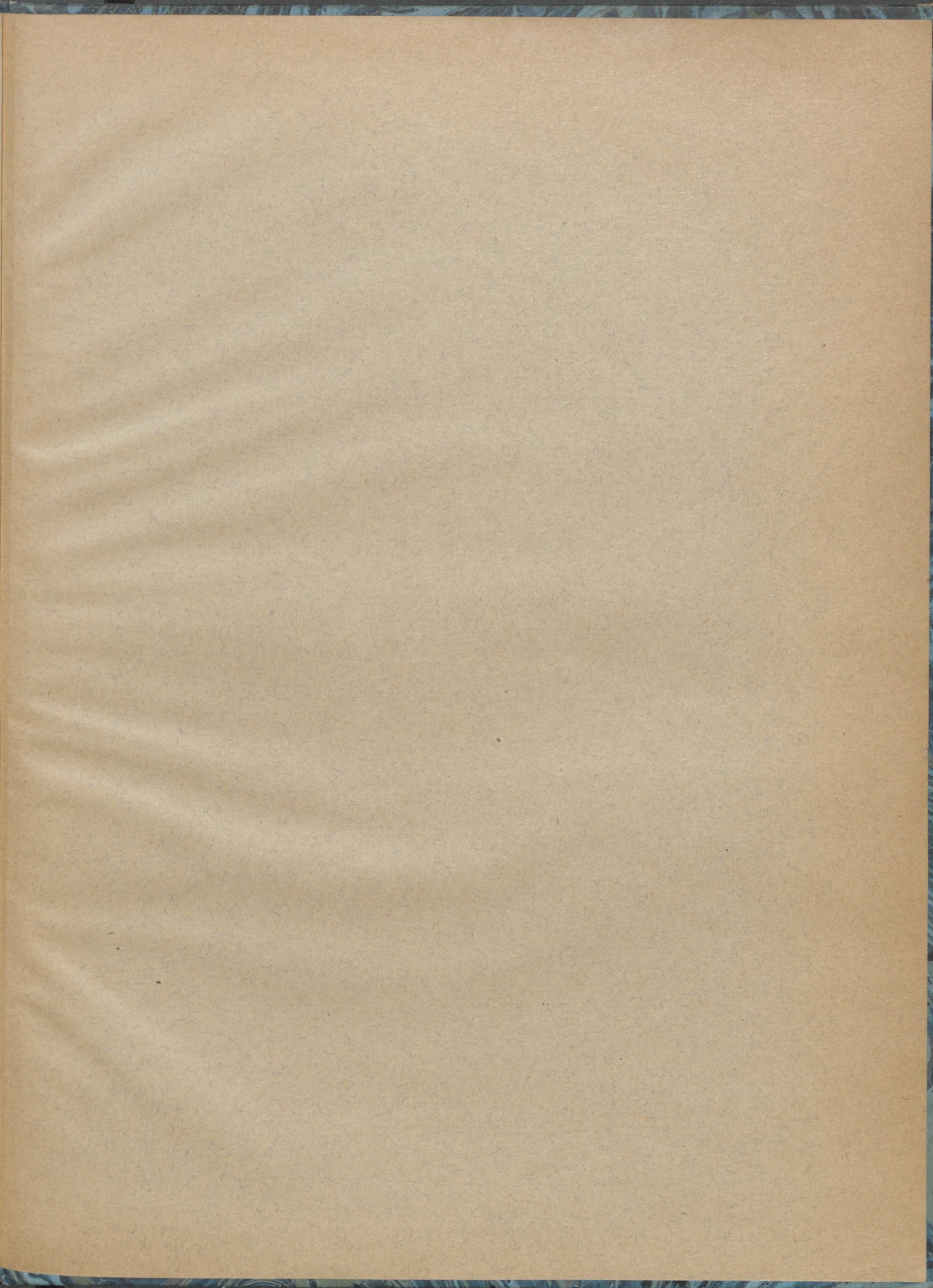

HENVISNINGER.

- ad S. 7, Spalte 1.
Viggo Holm: Efterretn. om Borger eller Kjobmandslaget i Nykj. p. Falster, 1883, S. 49—50.
F. Dyrlynd: Tater og Natmandsfolk, 1872, S. 70 flg.
Grevens og Friherrens Komædie, ved S. Birket Smith, 1874, S. 30.
Recesserne 1537 § 14, 1547 § 35, 1558 § 55 (Kolderup-Rosenvinge: Gl. dske Love, IV, S. 180, 233, 278).
Skinderne i Malmø 1429: Danm.'s Gilde- og Lavskraaer, II, S. 59 § 2.
Skinderne, der mangle i Frd. 16 April 1681, dukke selvfølgelig op med deres Ret til at bo paa Landet i Konsumptions-Forordningen af 31 December 1700, 3 Kap. § 2.
- ad S. 7, Spalte 2.
Skindere ere ikke Fellberedere: Jyske Missiver 13 Septbr. 1720 Nr. 81 og 24 Oktbr. 1733 Nr. 89.
Skindere ere Fellberedere: Jyske Missiver 25 April 1750 Nr. 34; Kanc. Cirk. 27 Decbr. 1794 Nr. 5834; Kanc. Skr. (3 Dpt.) 21 Septbr. 1822 Nr. 4064; Kanc. Skr. (2 Dpt.) 4 Novbr. 1823 Nr. 3297.
Skindere ere Fellberedere og Garvere: Kanc. Skr. 9 Jan. 1768 Nr. 25 (jfr. Stampes Erklæringer, V, S. 394—99); Kanc. Skr. (3 Dpt.) 23 Jan. 1846 Nr. 2655.
- ad S. 9, Spalte 2.
Kong Niels' Drab: Script. rer. Dan., II, S. 612.
Slesvigs Stadsret: P. G. Thorsen, Jyske Stadsretter S. 11 § 32.
Kbhvn.s Stadsret: Kbhvn.s Dipl., I, S. 51 § 48.
- ad S. 10, Spalte 1.
Stadsretter paa Latin og Dansk eller paa Dansk: Priv. f. Lund 1361, for Malmø 1360 (Kolderup-Rosenvinge: Gl. danske Love, V, S. 64 § 2, S. 70, 71 § 2.)
Erik af Pommerns Frd. 1422: Kbhvn.s Dipl., I, S. 150.
Kristiern Pedersens Danske Skrifter, III, S. IX; Povl Eliesens Danske Skrifter, I, S. 74.
Slesvigs nye Stadsret: Kolderup-Rosenvinge, Gl. danske Love, V, S. 344, 345 § 45.
Norges gl. Love, II, S. 204 § 8, 245 § 8; V, S. 14, 142, 220; Klemming: Skråordningar, 1856, S. 272 § 45, 313 flg., 330 flg.
- ad S. 10, Spalte 2.
Skindhoser: Norges gl. Love, V, S. 142; Sadelmagerne: sst. II, S. 246 § 8.
Skinderne i Malmø 1429: Danm.'s Gilde- og Lavskraaer, II, S. 61 §§ 19, 20; — i Kjøge 1541: Dske Saml., VI, S. 366.
Remsniderne i Kbhvn. 1514: Danm.'s Gilde- og Lavsskraaer, II, S. 349 fl.
- ad S. 11, Spalte 1.
Buntmagerne og Skinderne i Kbhvn. 1515: Danm.'s Gilde- og Lavsskraaer, II, S. 356 § 3.
Skinderne i Odense 1493: Danm.'s Gilde- og Lavskraaer, II, S. 232 § 5; — i Kbhvn. 1495 og 1515: sst. II, S. 240 §§ 3, 5; S. 356 § 3; — i Kjøge 1541: Dske Saml., VI, S. 366; — i Malmø 1547: C. Molbech: Dansk Glossarium, II, 1866, S. 8.
Priser för 1590: Kbhvn.s Dipl., II, S. 443.
- ad S. 11, Spalte 2.
Kbhvn.s Skinderlav 1662: Kbhvn.s Dipl., VI, S. 378.
Stiftamtmand Knuth 1766: Stampes Erklæringer, V, S. 395.
Skrædere og Skindklæder: Kolderup-Rosenvinge, Gl. danske Love, IV, S. 207 § 18; Kbhvn.s Dipl. VIII, S. 434.
Rubbert von Mastrick: Kanc.'s Brevbøger, 1571—75, S. 525.
Fellberederne i Assens: Kommercekoll.'a Supplikprot. B, 1739—45, Nr. 77; C. Nyrop: Fynske Lavssegl, S. 11, 12.
- ad S. 12, Spalte 2.
Odense Smedesvende 1570: Danm.'s Gilde- og Lavskraaer, II, S. 151 § 44.
Svendborg Remsnidere: do. II, S. 135 flg.; Odense Smedelav 1452 og 1496: do. II, S. 145 § 1, 244 § 1, 245 § 5; Ystads Smedelav 1506: do. II, S. 296 flg.
Henrik Pladesuder: Kbhvn.s Dipl., I, S. 99.
Viborgs Smedel 631: Jyske Reg. Nr. 10, Fol. 475 flg.
- ad S. 13, Spalte 1.
Aarhus Smedelav: Hübertz, Aarhus II, S. 275, 279, 284, 287, 292, 297.
- ad S. 13, Spalte 2.
Kbhvn.s Skorstensfejere: Sjæll. aabne Breve, 11 Febr. 1778 Nr. 99.

DANMARKS TEKNISKE BIBLIOTEK

m007101228

300004093171

